

พื้นที่ทางวัฒนธรรมของแผ่นเสียง¹

CULTURAL SPACE OF VINYL RECORDS¹

มุขธิดา เองนางรอง*
Mukthida Engnangrong*

บทคัดย่อ

ในสังคมมนุษย์มีกลุ่มทางสังคมมากมายแตกต่างกันออกไปตามโครงสร้างทางสังคม หน้าที่การงาน และความชื่นชอบหรือรสนิยม การเกิดขึ้นของสังคมคนเล่นแผ่นเสียงมาจากการที่พวกเขาเหล่านั้นชื่นชอบและหลงใหลในวัสดุบันทึกเสียงชนิดเดียวกัน ความชื่นชอบที่เหมือนกันจนอยากจะแบ่งปันต่อกันทั้งตัววัตถุและความรู้สึกจึงทำให้พวกเขามีปฏิสัมพันธ์กันเกิดขึ้น บทความนี้แบ่งเนื้อหาออกเป็น 2 ส่วน คือ แผ่นเสียงในพื้นที่กายภาพและแผ่นเสียงในพื้นที่ออนไลน์ เพื่อให้เห็นถึงพื้นที่ทางวัฒนธรรมของแผ่นเสียงในปัจจุบัน โดยการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมและสัมภาษณ์พูดคุยกับคนเล่นแผ่นเสียงทั้งในพื้นที่ทางกายภาพและพื้นที่ออนไลน์ รวมถึงศึกษาผ่านเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากการศึกษาพบว่า แผ่นเสียงเป็นวัตถุที่ยึดโยงให้คนที่ชื่นชอบแผ่นเสียงเข้ามามีปฏิสัมพันธ์กันจนเกิดเป็นความสัมพันธ์และสังคมเกิดขึ้น ในอดีตสังคมของคนเล่นแผ่นเสียงจะยึดติดกับพื้นที่ทางกายภาพที่ทำให้ผู้คนมาเผชิญหน้ากันโดยตรง แต่ในปัจจุบันนั้นได้เปลี่ยนไปด้วยบริบทของสังคมและเทคโนโลยีทำให้สังคมของคนเล่นแผ่นเสียงได้ขยายไปสู่พื้นที่ออนไลน์ที่เปิดกว้างและสร้างเครือข่ายของคนเล่นแผ่นเสียงได้กว้างออกไปมากขึ้น แต่ถึงอย่างไรร้านแผ่นเสียงที่เป็นพื้นที่ทางกายภาพก็ยังคงมีความสำคัญ เพราะการเล่นแผ่นเสียงต้องอาศัยการหยิบจับและการสัมผัสตัวแผ่น ซึ่งการขูดแผ่น (dig) หรือดิกแผ่นเป็นหนึ่งในพิธีกรรมที่สำคัญของการเล่นแผ่นเสียงและเสน่ห์ของการเล่นแผ่นเสียงก็คือการได้เข้าไปอยู่ในพื้นที่ร้านแผ่นเสียงเพื่อค้นหาแผ่น พูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นความชอบกับคนในร้าน การได้ฟังเพลงร่วมกัน และยังเป็นการสร้างสุนทรีย์ทางผัสสะที่หลากหลายในพื้นที่เฉพาะอีกด้วย

คำสำคัญ : แผ่นเสียง/ ร้านแผ่นเสียง/ พื้นที่ทางวัฒนธรรม

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง สังคมคนเล่นแผ่นเสียงในยุคดิจิทัล ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยและนวัตกรรมจากสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ

¹ This article is a part of the thesis The Society of Vinyl Record Collectors in the Digital Age. This research and innovation activity is funded by National Research Council of Thailand (NRCT).

* นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขามานุษยวิทยา คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, mukthida.eng@hotmail.com

* Graduate Student, Faculty of Sociology and Anthropology, Thammasat University, mukthida.eng@hotmail.com

Abstract

Many societal groups differ in social structure, function, and taste. Vinyl record collectors share an attraction to a recording material and long to share it through interaction by trading objects and expressing viewpoints. To inquire into today's vinyl record cultural space, physical space and online space must be distinguished. Data was gathered by in-depth interviews and observance of samples, all vinyl record collectors, in physical and online spaces as well as study of documents and published research. Results were that vinyl records connect collectors to interact with fellow enthusiasts, forming societal relationships. Previously, record collector organizations were associated with a physical space where people met, but technological society context has expanded record collecting groups to the online space. However, record stores remain significant insofar as playing vinyl records requires handling and touching them. Digging is important rituals of playing vinyl records. The allure of entering a record shop to locate a disc and purchase it, exchanging ideas and listening to music with others generates aesthetic sensual variety in a specific space.

Keywords: Vinyl Records/ Record Store/ Cultural Space

บทนำ

วัตถุมักประกอบไปด้วยบริบทและพื้นที่ แผ่นเสียงเป็นวัตถุหนึ่งที่อยู่ในพื้นที่เฉพาะไม่สามารถหาได้ทั่วไป สิ่งนี้ก็เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่พิเศษของแผ่นเสียง เมื่อพูดถึงแผ่นเสียงมักจะนึกถึงร้านแผ่นเสียงที่เป็นร้านเก่า ๆ และร้านขายของเก่าที่บรรยากาศอบอุ่นไปด้วยฝุ่นและสีอิมครีเมียม ร้านแผ่นเสียงในปัจจุบันนั้นได้เปลี่ยนไปและมีรูปแบบที่หลากหลาย ทั้งร้านใหม่ที่เพิ่งเปิดในช่วงที่แผ่นเสียงกลับมาเป็นที่นิยมและร้านที่เปิดมายาวนานตั้งแต่แผ่นเสียงได้หายากไป รวมถึงร้านที่ขายเฉพาะแผ่นใหม่ ร้านที่ขายเฉพาะแผ่นเก่าแผ่นมือสอง และร้านที่ขายทั้งแผ่นใหม่และแผ่นเก่า ในปัจจุบันพื้นที่ของแผ่นเสียงได้ขยายออกไปสู่พื้นที่ออนไลน์มากขึ้น เกิดการตั้งเพจเฟซบุ๊ก กลุ่มเฟซบุ๊กและเว็บไซต์ต่าง ๆ เกี่ยวกับแผ่นเสียง พื้นที่เหล่านี้มีความน่าสนใจเพราะได้เชื่อมพื้นที่ทางกายภาพและออนไลน์ร่วมกัน และสามารถทลายความคิดที่ว่าแผ่นเสียงนั้นได้ยึดติดกับพื้นที่ทางกายภาพเท่านั้น แต่พื้นที่ออนไลน์สามารถได้เห็นปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของคนเล่นแผ่นเสียงที่เกิดขึ้นในรูปแบบหนึ่ง ในบทความนี้แบ่งเนื้อหาหลักออกเป็น 2 ส่วน คือ แผ่นเสียงในพื้นที่กายภาพและแผ่นเสียงในพื้นที่ออนไลน์

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาพื้นที่ทางวัฒนธรรมของแผ่นเสียงในปัจจุบัน ทั้งพื้นที่กายภาพและพื้นที่ออนไลน์

วิธีการวิจัย

งานศึกษาชิ้นนี้ใช้วิธีการเก็บข้อมูลโดยการลงพื้นที่ไปสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์ พูดคุยกับเจ้าของร้านแผ่นเสียงจำนวน 5 คน และแอดมินชมรมคนรักแผ่นเสียงในเฟซบุ๊กจำนวน 1 คน สัมภาษณ์เจ้าของร้านแผ่นเสียงในพื้นที่กรุงเทพมหานครและสังเกตการณ์คนเล่นแผ่นเสียงทั้งในพื้นที่ทางกายภาพและพื้นที่ออนไลน์ เพื่อให้เห็นถึงพื้นที่ทางวัฒนธรรมของแผ่นเสียงในปัจจุบัน รวมถึงทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเรื่องพื้นที่แผ่นเสียงทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ เพื่อให้เห็นถึงพื้นที่ทางวัฒนธรรมของแผ่นเสียง

ผลการวิจัย

1. แผ่นเสียงในพื้นที่กายภาพ

การกลับมาเป็นที่นิยมอีกครั้งของแผ่นเสียงในปัจจุบันได้สะท้อนให้เห็นว่า ผู้คนยังต้องการการสัมผัสและจับต้องวัตถุ แม้ว่าในปัจจุบันนี้เทคโนโลยีการฟังเพลงได้พัฒนาให้ผู้คนสามารถฟังเพลงผ่านอินเทอร์เน็ตได้ ซึ่งเป็นสิ่งที่เลื่อนลอยและจับต้องไม่ได้ แต่แผ่นเสียงยังคงขายได้อย่างต่อเนื่อง จากการเก็บข้อมูลของ Nielsen Music พบว่า ในปี 2017 มียอดขายแผ่นเสียงในอเมริการวม 14.32 ล้านแผ่น ซึ่งสูงขึ้นถึง 9 เปอร์เซ็นต์จากปี 2016 ที่ขายได้ 13.1 ล้านแผ่น² แม้ว่าแผ่นเสียงจะไม่ใช่อุปกรณ์หลักในปัจจุบัน มีแค่เฉพาะบางคนบางกลุ่มเท่านั้นที่เลือกเล่นแผ่นเสียง แต่ร้านแผ่นเสียงก็สามารถดำรงอยู่ได้ท่ามกลางกระแสวัฒนธรรมการบริโภคสื่อเพลงที่เปลี่ยนแปลงไป

1.1 ร้านแผ่นเสียงในต่างประเทศ

จากทางด้านวัฒนธรรมและเศรษฐกิจของต่างประเทศ อย่างเช่น อเมริกา อังกฤษ เยอรมนี และญี่ปุ่น ประเทศเหล่านี้มีโรงงานผลิตแผ่นเสียงชื่อดังหลายแห่งตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันและยังคงเป็นแหล่งผลิตแผ่นเสียงที่ค่ายเพลงต่าง ๆ ทั่วโลกมักจะส่งตัวมาสเตอร์ให้ผลิต อีกทั้งในเรื่องของวัฒนธรรมที่คนในประเทศมักจะชื่นชอบวัสดุบันทึกเพลงที่จับต้องได้ทำให้ร้านแผ่นเสียงยังคงอยู่ได้และเติบโตท่ามกลางกระแสการฟังเพลงผ่านสตรีมมิง (streaming)

ในตัวเมืองใหญ่อย่างโตเกียว ประเทศญี่ปุ่น มีร้านแผ่นเสียงค่อนข้างมากและนักท่องเที่ยวหลายคนมักเดินทางไปเพื่อหาซื้อแผ่นเสียงโดยเฉพาะ นอกจากนี้แล้ว ไวนิลบาร์เป็นบาร์ฟังเพลง (listening bars) ก็มีอยู่มากมาย เพราะพวกเขาให้ความสำคัญกับการฟังเสียงเพลงอย่างจริงจังและแผ่นเสียงที่ถูกผลิตในญี่ปุ่นก็มักจะได้รับการยกย่องว่าเป็นแผ่นที่มีคุณภาพ คนเล่นแผ่นเสียงหลายคนและเจ้าของร้านแผ่นเสียงมือสองก็มักจะเลือกแผ่นเสียงมือสองที่มาจากญี่ปุ่น³ ในช่อง YouTube “walk3000” คลิปวิดีโอ “TOKYO VINYL #9

² “เมื่อยอดขายแผ่นเสียงพุ่งขึ้นสูงที่สุดในรอบ 12 ปี,” ญัฐฐิ แสงชูวงศ์, GQ Thailand, 16 ตุลาคม 2562, <https://www.gqthailand.com/culture/article/vinyl-sales>.

³ เจ้าของร้าน M-Tanakorn records, “พื้นที่ทางวัฒนธรรมของแผ่นเสียง,” สัมภาษณ์โดย มุขธิดา เองนางรอง, 20 ธันวาคม 2563.

ELLA RECORDS in Shibuya”⁴ พูดถึงย่านชิบูยา (Shibuya) ประเทศญี่ปุ่น มีร้านขายแผ่นเสียง “Ella Records” ที่มีทั้งแผ่นเพลง rock, soul, jazz และ classic รวมถึง movie soundtracks เจ้าของร้านให้สัมภาษณ์ว่า “มันง่ายมากที่จะขายเป็นร้อยเป็นพันในออนไลน์ แต่วัตถุกายภาพมันถูกจำกัดอยู่ในพื้นที่ในร้าน” “แผ่นเสียงไม่ใช่สิ่งใหม่ แต่มันเป็นความประทับใจที่ผู้คนจะได้รับจากมันซึ่งเป็นเหมือนสิ่งสดใหม่ทุกวัน” “มันอาจจะเป็นร้านขายแผ่นเสียงทั่วไป แต่ภายในร้านเราจะเห็นโลกเพราะผู้คนจากหลายประเทศมาเยือนและซื้อแผ่นเสียงของเรา”

ในบทความ Digging in Japan - a journey through the record shops of Tokyo and Osaka ของแอนตัน สไปซ์⁵ ได้พูดถึง การสำรวจร้านแผ่นเสียงเมืองโตเกียวและโอซากา ประเทศญี่ปุ่น ในต้นปี 2015 เขาค้นพบว่า ร้านแผ่นเสียงทั้งสองเมืองใหญ่นี้มีอยู่อย่างมากมายและบางร้านก็มีหลายสาขา เช่น ร้าน Disc Union มีสาขามากกว่า 20 สาขา นักซัดคีย์แผ่นเสียงในท้องถิ่นมองว่าเป็นซูเปอร์มาร์เก็ตสำหรับแผ่นเสียงมือสอง ซึ่งมักพบว่าแผ่นเสียงที่นั่นมีราคาถูกกว่าที่อื่น นอกจากนี้ยังพบว่า ร้านแผ่นเสียงไม่ได้เป็นเพียงร้านขายวัสดุบันทึกเพลงเท่านั้น แต่ร้านเหล่านี้ยังดึงดูดผู้คนให้เข้าไปทั้งร้านขายของเก่า ร้านพาสต้า คาเฟ่ และบาร์

ในปี 2017 ประเทศสหรัฐอเมริกา มีร้านขายแผ่นเสียงมากถึง 1,482 แห่ง⁶ เป็นหนึ่งในประเทศที่มีร้านแผ่นเสียงจำนวนมากและมีร้านแผ่นเสียงขนาดใหญ่ นักเล่นแผ่นเสียงหลาย ๆ คนมักเดินทางไปเพื่อที่จะซัดคีย์หาแผ่นเสียงตามร้านแผ่นเสียงเหล่านี้ทุกวัน เช่น ร้าน Reckless Records มีอยู่ 3 สาขาใน Chicago ร้าน Amoeba Music ร้านแผ่นเสียงขนาดเท่าโกดังใน Hollywood⁷ นอกจากนี้ ร้านแผ่นเสียงที่โดดเด่นที่สุดสองแห่งในแคลิฟอร์เนียตอนใต้และเป็นร้านที่เก่าแก่ที่สุด ได้แก่ Canterbury Records ใน Pasadena เปิดในปี 1956 และ Peacocks Record Bar ใน Oxnard เริ่มเปิดในปี 1906 แผ่นเสียงได้รับความนิยมสูงสุดทำให้ร้านค้าใน L.A. บางแห่ง โดยเฉพาะ VIP และ Penny Lane ได้มีสาขาขนาดเล็กที่มีมากถึง 10 แห่งกระจายอยู่ทั่วประเทศ

ในปี 2017 ประเทศเยอรมนีมีร้านแผ่นเสียงถึง 453 แห่ง⁸ และจากงาน Vinyl: The Analog in the Digital Age ของดอมินิก บาร์ทแมนสกี และเอียน วูดวาร์ด⁹ ได้พูดถึง สังคมคนเล่นแผ่นเสียงในย่านนอยค็อลน์ (Neukölln) หรือครอยซ์แบร์ก (Kreuzberg) เป็นย่านที่มีชีวิตชีวาของในเมืองหลวงเบอร์ลิน ประเทศเยอรมนี ที่พวกเขาให้ความสำคัญกับแผ่นเสียงตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน แผ่นเสียงไม่ได้หายไปไหนแต่ยังถูกเล่นอยู่

⁴ “TOKYO VINYL #9 ELLA RECORDS in Shibuya,” walk3000, YouTube video, October 1, 2019, https://www.youtube.com/watch?v=6fR3H7_F2Ok&list=PLGD1Y7zNoRktvpJnJPqGxlp2555a3mlyk&index=13.

⁵ “Digging in Japan - a journey through the record shops of Tokyo and Osaka,” Anton Spice, The Vinyl Factory, September 2, 2015, <https://thevinylfactory.com/features/digging-in-japan-record-shops-tokyo-osaka/>.

⁶ “US Tops World in Vinyl Record Shops Overall, The Island of Palau Leads Per Capita,” Kat Bein, Billboard, October 11, 2017, <https://www.billboard.com/music/music-news/most-vinyl-record-stores-world-countries-list-8031273/>.

⁷ “The 10 Great Record Stores In America,” Jolie Lash, Spin, June 12, 2021, <https://www.spin.com/2021/06/best-record-stores-in-united-states/>.

⁸ “The World’s Most Remote Record Store, And Other Cool Stats,” Discogs, October 23, 2017, <https://blog.discogs.com/en/most-remote-record-store-weird-stats/>.

⁹ Dominik Bartmanski, and Ian Woodward, *Vinyl: The Analogue Record in the Digital Age* (Bloomsbury Academic, 2015)

ในวัฒนธรรมย่อยหรือวัฒนธรรมใต้ดิน (subculture) นอกจากนี้โรงงานผลิตแผ่นเสียงที่เยอรมนีขึ้นชื่อว่าผลิตแผ่นเสียงได้มีคุณภาพ ค่ายเพลงและศิลปินหลายคนก็เลือกที่จะส่งเพลงของตัวเองไปให้โรงงานแผ่นเสียงในเยอรมนีผลิต ร้านขายแผ่นเสียงของเมืองนี้เป็นหนึ่งในร้านที่ดีที่สุดในยุโรป เป็นเมืองที่แผ่นเสียงมีคุณภาพดี ร้านค้าในเบอร์ลินมีความหลากหลายให้คนเล่นแผ่นเสียงได้เลือกเข้าค้นหา¹⁰

ร้านแผ่นเสียงในต่างประเทศมีความคึกคัก มีอยู่หลายร้านและกระจายอยู่ทั่วเมือง อาจเป็นเพราะคนในพื้นที่เหล่านั้นให้ความสำคัญและความสนใจต่อวัสดุบันทึกเสียงที่จับต้องได้ รวมถึงโรงงานผลิตแผ่นเสียงเองก็ตั้งอยู่ในพื้นที่เหล่านั้น ในไทยอาจต้องใช้การนำเข้าที่มีค่าภาษีและค่าใช้จ่ายเพิ่มเติม รวมทั้งค่าครองชีพและรายได้ของคนไทยที่สวนทางกับค่าใช้จ่ายเพื่อเสพงานศิลปิน นอกจากนี้การผลิตแผ่นเสียงของศิลปินส่วนใหญ่ก็ยังคงถูกส่งไปผลิตในต่างประเทศ ส่งผลให้แผ่นเสียงในไทยมีราคาค่อนข้างสูงแม้ว่าจะเป็นแผ่นมือสองแล้วก็ตาม ดังนั้นร้านแผ่นเสียงในต่างประเทศจึงมีมากมายและหลากหลาย ผู้คนในพื้นที่เหล่านั้นบริโภคกันอย่างจริงจัง พื้นที่แผ่นเสียงจึงเข้าถึงได้ง่าย อีกทั้งนักท่องเที่ยวต่างชาติมักเดินทางเพื่อไปค้นหาแผ่นเสียง อาจจะบอกได้ว่าร้านแผ่นเสียงเป็นพื้นที่ที่แสดงออกทางศิลปะดนตรีของคนท้องถิ่น อย่างเช่นชาวต่างชาติที่มาเลือกหาและซื้อมหาแผ่นเสียงในร้านแผ่นเสียงในไทยก็มักจะเลือกหาแผ่นเพลงหมอลำและลูกทุ่ง เพราะพวกเขามองว่าเป็นแนวเพลงที่มีความแปลกใหม่และมีจังหวะสนุกสนานที่พวกเขาไม่คุ้นเคย ทำให้เห็นว่าพื้นที่ร้านแผ่นเสียงทั้งในไทยและต่างประเทศก็เป็นพื้นที่ที่แสดงให้เห็นถึงสุนทรียศาสตร์และศิลปะของประเทศนั้น ๆ ในอีกด้านหนึ่งที่แผ่นเสียงเชื่อมโยงกับบริบทสังคมและผู้คนในพื้นที่ โดยตัวแผ่นเสียงก็เป็นวัตถุกลางให้ผู้คนจากต่างพื้นที่มาพบปะกันและพื้นที่ร้านแผ่นเสียงก็เป็นกรอบที่ครอบคลุมให้ผู้คนมาเชื่อมต่อกัน

1.2 ร้านแผ่นเสียงในไทย

ร้านแผ่นเสียงในไทยมีอยู่อย่างมากมายแต่ยังไม่ได้มีจำนวนมากเท่าในต่างประเทศเนื่องจากแผ่นเสียงยังไม่ได้ได้รับความนิยมมากนัก เพราะแผ่นเสียงมีราคาที่สูงเมื่อเทียบกับค่าครองชีพของคนไทย ทำให้เห็นว่าร้านแผ่นเสียงจะมีแค่เฉพาะตามเมืองใหญ่ ๆ และเมืองท่องเที่ยวอย่างกรุงเทพมหานคร เชียงใหม่ และภูเก็ต ผู้วิจัยได้จำแนกร้านแผ่นเสียงที่พบเห็นจากการสำรวจในพื้นที่กรุงเทพมหานครแบ่งออกเป็น 3 รูปแบบ ได้แก่ ร้านขายเฉพาะแผ่นมือหนึ่ง ร้านขายแผ่นมือหนึ่งและมือสอง และร้านขายเฉพาะแผ่นมือสอง

1.2.1 ร้านขายเฉพาะแผ่นมือหนึ่ง ส่วนใหญ่เป็นร้านที่เกิดขึ้นมาใหม่ในช่วงที่แผ่นเสียงเริ่มกลับมาเป็นที่นิยมอีกครั้ง ร้านเหล่านี้ก็จะมีแผ่นของศิลปินรุ่นใหม่และแผ่นของศิลปินรุ่นเก่าที่ถูกนำมาผลิตซ้ำ (reissue) คนรุ่นใหม่ก็มักเลือกไปร้านเหล่านี้เพื่อไปเลือกซื้อและเก็บสะสมแผ่นของศิลปินรุ่นใหม่ที่พวกเขาชื่นชอบ ยกตัวอย่างเช่น ร้าน “Fat Black Records” ตั้งอยู่ที่ห้างสรรพสินค้า CDC เกิดขึ้นในช่วงเวลายุคที่แผ่นเสียงกำลังกลับมาได้รับความนิยมอีกครั้ง ร้านนี้เกือบทั้งหมดเป็นแผ่นเสียงอัลบั้มใหม่และผลิตใหม่และมีแผ่นทุกแนวดนตรี รวมถึงมีการขายเครื่องเล่นแผ่นเสียงรุ่นใหม่หลายยี่ห้อทั้ง Crosley, Lenco และ Rega

1.2.2 ร้านขายแผ่นมือหนึ่งและมือสอง ร้านเหล่านี้มีทั้งที่เกิดขึ้นมาใหม่และร้านที่เปิดมานานหลายสิบปีแต่มีการปรับตัวรับแผ่นเสียงมือหนึ่งเข้ามาจำหน่ายด้วย ทำให้มีแผ่นให้เลือกที่หลากหลายและดึงดูด

¹⁰ “A guide to Berlin’s best record shops,” Anton Spice, The Vinyl Factory, October 28, 2015, <https://thevinylfactory.com/features/a-definitive-guide-to-berlins-best-record-shops/>.

ลูกค้าได้ทั้งคนรุ่นใหม่และคนรุ่นเก่าให้มาเยี่ยมเยือน จะพบเห็นร้านแผ่นเสียงประเภทนี้อยู่อย่างมากมาย เพราะสามารถตอบโจทย์คนฟังเพลงได้หลายกลุ่มและหลายช่วงวัย ยกตัวอย่างเช่น “ร้านแผ่นเสียง” ในย่าน ประดิพัทธ์ กรุงเทพมหานคร แบ่งพื้นที่ร้านออกเป็นหลายพื้นที่ ทั้งพื้นที่สำหรับแผ่นเสียงที่มาใหม่ พื้นที่ สำหรับทดสอบเปิดแผ่นเสียง พื้นที่สำหรับแผ่นเสียงยุคเก่า 60-80 นอกจากนี้ยังมีพื้นที่จัดกิจกรรมสำหรับ ศิลปินบริเวณสนามหญ้าหน้าบ้านที่สามารถจัดโชว์เล็ก ๆ ของศิลปินได้ กลุ่มลูกค้าร้านนี้ส่วนใหญ่จะเป็นคน ไทยที่มีทั้งคนที่เป็ลูกค้าประจำติดตามมาเป็น 10 ปี และกลุ่มเด็กรุ่นใหม่ก็เริ่มเข้ามาเป็นลูกค้า

ร้าน “Recordoffee” ย่านตลาดน้อย กรุงเทพมหานคร ชื่อร้านเป็นการผสมคำที่มีความหมายจาก คำว่า “Record กับ Coffee” ร้านนี้เป็นตึกแถวสองคูหา มีพื้นที่กว้างขวางและเมื่อเปิดประตูเข้าไปจะคนละ บรรยากาศกับภายนอกเพราะในร้านค่อนข้างเก็บเสียง แผ่นเสียงในร้านเป็นแผ่นเสียงที่เจ้าของร้านซื้อสะสม มาตั้งแต่ยังวัยรุ่นซึ่งเมื่อก่อนราคาไม่แพง ซื้อได้คราวละหลายแผ่น เมื่อซื้อเก็บไว้จำนวนมากจนแทบไม่มีที่ เก็บแล้ว จึงคิดว่าถึงเวลาที่จะเปิดโอกาสให้คนที่อยากได้ประสบการณ์การฟังเพลงจากแผ่นเสียงได้รับช่วง ต่อไปหรือซื้อเก็บไว้เป็นที่ระลึก ภายในร้านมีโซนแผ่นเสียงให้เลือกไปหยิบมาฟังได้และมีราคาที่หลากหลาย จับต้องได้ แผ่นเสียงถูกจัดวางในชั้นวางและกล่องที่จัดเรียงตามประเภทและตามตัวอักษรภาษาอังกฤษของ ชื่อศิลปิน ส่วนใหญ่จะเป็นแผ่นมือสองสภาพดีและมีแผ่นมือหนึ่งอยู่บ้าง ในส่วนของการเป็นร้านกาแฟ เจ้าของ ร้านตัดสินใจเลือกทำในรูปแบบ Slow Bar ชื่อของเมนูกาแฟก็เป็นชื่อเพลงคลาสสิกมาตีโจทย์ให้เป็นจุดเด่น ของรสชาติเครื่องดื่ม พื้นที่นี้เจ้าของร้านอยากให้คนที่ชื่นชอบเพลงและแผ่นเสียงมาสามารถนั่งคุยกันสบาย ๆ และเป็นพื้นที่แลกเปลี่ยนความสนใจของคนรักแผ่นเสียงเหมือนกัน

ภาพที่ 1 และภาพที่ 2 ร้านแผ่นเสียง “Recordoffee”
ที่มา : ผู้วิจัย

1.2.3 ร้านขายเฉพาะแผ่นมือสอง ส่วนใหญ่เป็นร้านที่เปิดมานาน อยู่คู่เมืองไทยมานานหลายสิบปี ยกตัวอย่างเช่น ร้าน “ตันฉบับ” ย่านพระนคร กรุงเทพมหานคร เปิดมานานกว่า 30 ปี ตั้งอยู่ถนนหลังกระทรวงฯ ซึ่งเป็นย่านขายของเก่าของมือสอง ร้านนี้ประกอบไปด้วยแผ่นเสียง เทปคาสเซ็ท และซีดีที่ตั้งอยู่กันอย่างเรียงราย โดยเฉพาะแผ่นเสียงที่มีมากที่สุด จากการสังเกตการณ์ของผู้วิจัย ร้านนี้ได้รวบรวมแผ่นเสียงมือสองที่น่าใจและแผ่นเสียงหายาก มีทั้งแผ่นของศิลปินไทยและสากลทั่วโลก รวม ๆ แล้วมากกว่าห้าหมื่นแผ่น จัดวางไว้ตามแต่ละยุคเต็มผนังในร้านคล้ายกับวอลเปเปอร์ ทางร้านมักจะเลือกแผ่นเสียงมือสองที่ราคาไม่สูงมาขายอีกด้วย เริ่มต้นตั้งแต่ราคา 300 บาท เจ้าของร้านเล่าว่า “ร้านนี้ส่วนใหญ่จะมีแต่แผ่นเสียงไวนิล มีอยู่ประมาณห้าหมื่นแผ่น ร้านขายแผ่นเสียงมันไม่ใช่ธุรกิจที่ทำเงินได้มหาศาล เดียวนี้คนมาซื้อมีตั้งแต่เด็กจนวัยเกษียณ ผมก็ไม่อยากขายแพงเพราะอยากให้พวกเขาเข้าถึงได้ง่ายและใช้จ่ายน้อยที่สุด”¹¹

ร้าน “M-Tanakorn Record” ตั้งอยู่เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร ร้านแผ่นเสียงที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว หน้าร้านมีปกแผ่นเสียงแปะอยู่มากมายและร้านอยู่ติดถนนใหญ่อยู่ตรงสี่แยกโรงพยาบาลกลางทำให้เดินทางสะดวก ประกอบกับในร้านมีแผ่นเสียงละลานตาทำให้มีลูกค้ามาแวะเวียนสม่ำเสมอ ซึ่งร้านนี้เป็นหนึ่งในร้านแผ่นเสียงในไทยที่เป็นที่นิยมขึ้นชอบของชาวต่างชาติผู้รักแผ่นเสียง กลุ่มลูกค้าอันดับต้น ๆ เป็นลูกค้าชาวต่างชาติ ไม่ว่าจะเป็นญี่ปุ่น อเมริกา อิตาลี ฟิlippินส์ และฝรั่งเศส ซึ่งรู้จักร้านผ่านช่องทางสื่อออนไลน์ต่าง ๆ เช่น เฟซบุ๊ก อินสตาแกรม และการบอกต่อของลูกค้า ในปัจจุบันลูกค้าหน้าใหม่เพิ่มขึ้นมาเรื่อย ๆ มีทั้งกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่ชอบแผ่นเสียงและคนรุ่นเก่าที่เป็นลูกค้าประจำ

ภาพที่ 3 ร้านแผ่นเสียง “ตันฉบับ”
ที่มา : ผู้วิจัย

ร้านแผ่นเสียงในเมืองไทยมีอยู่หลายประเภท ในปัจจุบันเห็นได้ว่าร้านแผ่นเสียงใหม่ ๆ มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นแสดงให้เห็นถึงผู้คนหันมาเลือกแสวงหาสตูดิโอที่เสียงที่จับต้องได้ คนรุ่นใหม่หลายคนก็เลือกที่จะใช้แผ่นเสียงในการฟังเพลงซึ่งเป็นสื่อทางเลือกหนึ่งของพวกเขา สื่อหลักจริง ๆ ที่พวกเขาใช้ในการฟังเพลงก็ยัง

¹¹ เจ้าของร้านตันฉบับ, “พื้นที่ทางวัฒนธรรมของแผ่นเสียง,” สัมภาษณ์โดย มุขิตา เองนารอง, 26 พฤศจิกายน 2564.

คงเป็นระบบสตรีมมิงแบบออนไลน์อยู่ คนรุ่นใหม่ส่วนมากมักเลือกซื้อแผ่นเสียงที่เป็นแผ่นมือหนึ่งและเป็นศิลปินในยุคของพวกเขาที่ออกแผ่นเสียงจึงทำให้ร้านแผ่นเสียงร้านใหม่ ๆ เกิดขึ้นอย่างมากมาย รวมถึงการเลือกซื้อผ่านช่องทางออนไลน์อย่างในอินสตาแกรมและเฟซบุ๊กที่ง่ายต่อการซื้อของพวกเขา แผ่นมือสองและแผ่นของศิลปินยุคเก่า ๆ นั้นมีคนรุ่นใหม่สนใจน้อยมาก ส่วนใหญ่จะเป็นคนรุ่นเก่าและคนที่สนใจแนวเพลงนั้นจริง ๆ จัง ๆ ทำให้เห็นว่า ร้านที่ขายเฉพาะแผ่นเก่าและแผ่นมือสองนั้นก็ไม่ได้มีจำนวนเพิ่มขึ้น แต่ก็จะมีลูกค้าประจำที่เข้าไปแวะเวียนในร้านเหล่านั้น ร้านที่พบได้มากเป็นร้านประเภทที่ขายทั้งแผ่นมือหนึ่งและมือสองที่สามารถตอบใจพหุผู้คนได้หลากหลาย อีกทั้งยังทำให้เห็นว่าร้านแผ่นเสียงในไทยมีการผสมผสานเกิดขึ้นคล้าย ๆ กับในต่างประเทศ เช่น ร้านแผ่นเสียงที่มีร้านกาแฟภายในตัว ร้านแผ่นเสียงที่มีบาร์ ทำให้เห็นถึงความหลากหลายที่เกิดขึ้นแต่ก็ยังพบได้น้อย นอกจากนี้ร้านแผ่นเสียงก็ยังคงอยู่ในพื้นที่เมืองใหญ่และเมืองท่องเที่ยวอย่างกรุงเทพมหานคร ภูเก็ต และเชียงใหม่ ไม่ได้กระจายไปในหลายพื้นที่อย่างในญี่ปุ่นและอเมริกา ทำให้เห็นว่า แผ่นเสียงก็ยังคงตอบใจพหุกลุ่มคนที่มียารได้ดี เพราะร้านแผ่นเสียงมักอยู่ในพื้นที่ที่มีค่าครองชีพสูงและเป็นแหล่งท่องเที่ยว

1.3 ความสัมพันธ์ของผู้คนในร้านแผ่นเสียง

ในงาน Vinyl Record Collecting as Material Practice: The Japanese Case ของชูเฮอิ โฮซากาวา และฮิเดอากิ มัตซูกะ¹² ได้พูดถึง การค้นหาร้านแผ่นเสียงมีความสำคัญ นักสะสมมีร้านแผ่นเสียงเพื่อรับข่าวสารสถานการณ์ตลาดในปัจจุบัน การต่อรองราคาและการขาย การสนทนาพูดคุยกับเจ้าของร้านและพนักงานขายเป็นช่องทางที่จำเป็นสำหรับข้อมูลข่าวสาร ผู้สัมภาษณ์หลายคนยืนยันว่าการรู้จักผู้ดูแลร้านที่เชื่อถือได้หนึ่งหรือสองคนนั้นเป็นสิ่งที่จำเป็น ไม่เพียงแต่จะทำให้การสะสมแผ่นเสียงได้ครบสมบูรณ์แต่ยังเป็นการทลายความโดดเดี่ยวของนักสะสมอีกด้วย การรู้จักเจ้าของร้านจะช่วยให้นักสะสมสามารถค้นหาแผ่นเสียงที่อยากได้ได้เร็วขึ้น ทั้งมาจากการประมูลหรือมาจากนักสะสมคนอื่น ๆ

ร้านแผ่นเสียงเป็นพื้นที่ที่ผู้คนชื่นชอบสิ่งเดียวกันและรสนิยมเหมือนกันมาพบปะกัน พื้นที่นี้จึงเป็นพื้นที่เฉพาะที่มีสิ่งที่เรียกว่า แผ่นเสียง เป็นตัวเชื่อมโยงร้อยเรียงให้พวกเขามาเผชิญหน้ากัน บทสนทนามักจะเต็มไปด้วยเรื่องของเพลง ศิลปิน และเสียงที่พวกเขาจะพูดถึงอยู่บ่อย ๆ และบางครั้งก็จะมีการสอดแทรกคำถามและเรื่องเล่าในชีวิตมาบ้าง ยกตัวอย่างเช่น เมื่อ 3 ปีก่อนผู้วิจัยแทบจะไม่รู้เรื่องเกี่ยวกับแผ่นเสียงเลย เจ้าของร้านแห่งหนึ่งก็จะคอยบอกเรื่องราวและวิธีการเล่นเกี่ยวกับแผ่นเสียงให้ผู้วิจัยฟัง การเข้าไปสู่ร้านแผ่นเสียงไม่ได้เชื่อมต่อแค่เฉพาะผู้ซื้อกับเจ้าของร้านหรือคนขายเท่านั้น แต่ยังเชื่อมต่อไปถึงผู้คนหรือลูกค้าที่อยู่ในร้านนั้น ๆ ด้วย และจากสถานการณ์โควิด-19 ในช่วงหนึ่งที่รัฐบาลมีมาตรการล็อกดาวน์ทำให้ร้านค้าต่าง ๆ ปิดตัวลงชั่วคราว รวมถึงร้านแผ่นเสียงด้วย ทำให้ความสัมพันธ์ของผู้คนและบรรยากาศในร้านแผ่นเสียงหยุดชะงัก ความสัมพันธ์ของพวกเขาที่ต้องการพูดคุยและสื่อสารเรื่องเพลงและแผ่นเสียงได้ถูกเปลี่ยนไปสู่พื้นที่ออนไลน์ อย่างเช่นตามเพจร้านขายแผ่นเสียงต่าง ๆ และกลุ่มชมรมคนรักแผ่นเสียงในเฟซบุ๊กที่มีสมาชิกเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจากสถานการณ์นี้

กล่าวโดยสรุปเห็นได้ว่า ร้านแผ่นเสียงเป็นพื้นที่หนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมการบริโภคเพลงของคนในสังคม อาจจะเป็นวัฒนธรรมย่อยในกระแสวัฒนธรรมหลักอย่างการบริโภคเพลงผ่านสตรีมมิง

¹² Shuhei Hosokawa, and Hideaki Matsuoka, "Vinyl Record Collecting as Material Practice: The Japanese Case," in *Fanning the Flames: Fans and Consumer Culture in Contemporary Japan* (Albany, New York: State University of New York Press, 2004)

ความสัมพันธ์ของผู้คนที่เกิดขึ้นในพื้นที่นี้ได้ก่อร่างสร้างขึ้นภายใต้กรอบของแผ่นเสียง ความสัมพันธ์เหล่านี้มีทั้งเกิดขึ้นและจบไปในร้านแผ่นเสียง และยังมีความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นและสานต่อออกไปยังพื้นที่อื่น ๆ อีกด้วย

1.4 ปฏิบัติการในร้านแผ่นเสียงหรือการขุดคุ้ยหาแผ่นเสียง (dig)

คำว่า dig มักจะได้ยินบ่อย ๆ ในวงการคนเล่นแผ่นเสียง สำหรับคนไทยนั้นก็พูดทับศัพท์ว่า “ดิก” คำนี้แปลว่า การขุดคุ้ย สำหรับสังคมคนเล่นแผ่นเสียง คำนี้หมายถึง การขุดคุ้ยค้นหาแผ่นเสียงในลังหรือกองแผ่นเสียง ภาพบรรยากาศเหล่านี้มักจะพบได้จากร้านแผ่นเสียงโดยเฉพาะร้านที่ขายแผ่นเสียงมือสอง การดิกต้องอาศัยทั้งความตั้งใจและเวลาในการค้นหาแผ่นเสียงที่ถูกใจ คนเล่นแผ่นเสียงให้ความสำคัญกับการดิก เพราะเป็นหนึ่งในกิจกรรมของการเล่นแผ่นเสียงที่พวกเขาได้เสพสุนทรีย์ในอีกรูปแบบหนึ่งในพื้นที่ส่วนตัวของพวกเขา การดิกในแต่ละครั้งพวกเขาจะเลือกแผ่นที่น่าสนใจและนำมาลองเปิดฟังในร้านแผ่นเสียงเพื่อตรวจสอบคุณภาพของแผ่น ศิลปิน และเพลงที่ชอบ เพื่อให้แน่ใจว่าพวกเขาจะถือแผ่นพวกนี้กลับบ้านไป

จากงาน Vinyl: The Analogue Record in the Digital Age ของดอมินิก บาร์ทแมนสกี และเอียน วูดวาร์ด¹³ ได้พูดถึง สัญลักษณ์ของแผ่นเสียงเกี่ยวข้องกับปฏิบัติการที่พวกเขาเรียกว่า การขุดคุ้ย (digging) เป็นการซื้อและการค้นหาแผ่นเสียงที่ชื่นชอบของผู้ที่รักแผ่นเสียง การค้นหาแผ่นมือสองสะท้อนให้เห็นถึงการพักผ่อนหย่อนใจที่เป็นความบันเทิงในวัฒนธรรมยุคใหม่ รูปแบบการขุดจะแตกต่างกันตามสิ่งที่แต่ละบุคคลปรารถนา ซึ่งความเจียบของการขุดเป็นการผจญภัยที่น่าสนใจที่ต้องใช้ความสนใจและความพยายามอย่างมาก ต่างจากฟลิคเกอร์หรือนิกส์ที่เราสามารถหาได้ง่าย ดังนั้นแล้วการดิกแผ่นจึงเป็นปฏิบัติการทางวัฒนธรรมที่ต้องอาศัยความมุ่งมั่นและใช้การลงทุนหลากหลายประเภท เช่น เวลา เงิน เพื่อให้ได้มาซึ่งวัตถุทางกายภาพ ซึ่งจะทำให้เห็นถึงมิติทางสังคมของการขุดคุ้ยและการสร้างชุมชนของการขุดคุ้ยที่เกิดขึ้น พื้นที่แผ่นเสียงจึงเป็นพื้นที่ทางสังคม (social space) เพราะทำให้เกิดการติดต่อและการสื่อสารระหว่างผู้คน โดยแผ่นเสียงได้นำผู้คนให้มีการติดต่อกันโดยตรงและปฏิสัมพันธ์แบบตัวต่อตัวของผู้คนที่มีความชอบเหมือนกัน

นักขุดแผ่นเสียงชื่อดังในไทยอย่าง มนต์ชัย ศรีจริงใจ และหทัยชนก อรรถบุรณนท์ แห่ง Olympic Digger ได้พูดถึง “ช่วงเวลา” คือสิ่งที่ทำให้พวกเขาสนุกกับการหาแผ่นเสียงจากถังไม้เก่า ๆ ในกรณีของหทัยชนก เธอเป็นคนที่ดีการดิกมาก แต่ก็จะไม่มีการมาคาดหวังมาก่อนว่าจะค้นพบแผ่นนั้นแผ่นนี้เพราะเป็นเรื่องธรรมดาามากที่จะมีวันที่ไม่เป็นใจ และความรู้สึกของเธอทุกครั้งที่ไปดิกเธอบอกว่าเหมือนตัวเองได้อยู่ในจักรวาลอันกว้างใหญ่ที่ล่องไปทางไหนก็ได้ และมนต์ชัยบอกว่า 95 เปอร์เซ็นต์ของแผ่นทั้งหมดที่ได้มานั้นมาจากการดิก เขาชอบที่ได้สัมผัสแผ่น ปิดฝุ่น ถึงแม้ไม่ค่อยชอบในการสั่งแผ่นออนไลน์สักเท่าไรแต่เขาก็ไม่ได้ปิดกั้น เพราะบางทีเขาก็ต้องยอมให้กับเทคโนโลยี และเขายกว่ามีหลายครั้งที่ไปร้านแผ่นเสียงแบบไปเดินเล่น ๆ เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจโดยที่ไม่ได้คิดว่าจะได้หรือไม่ได้แผ่น จะให้อารมณ์เป็นตัวกำหนดทั้งสามคนเห็นตรงกันว่าข้อดีของการไปดิกที่ร้านแผ่นเสียง คือการได้ลองฟังเสียงจากแผ่นจริง ๆ นอกจากจะรู้ถึงสภาพการใช้งานของแผ่นแล้ว ยังได้เห็นของจริงเหมือนซื้อเสื้อผ้าต้องได้ลอง มนต์ชัยบอกว่าเขารู้สึกสนุกทุกครั้งในเวลาที่ได้หยิบแผ่นออกจากช่องและวางลงบนเครื่องเล่นแผ่นเสียงเพื่อที่จะฟังดนตรีทั้งหมดนี้เป็นมนตร์เสน่ห์ที่กล่อมเขาเคลิบเคลิ้มได้อย่างไม่รู้เบื่อ¹⁴

¹³ Dominik Bartmanski, and Ian Woodward, *Vinyl: The Analogue Record in the Digital Age* (Bloomsbury Academic, 2015)

¹⁴ “3 เทคนิคการล่าแผ่นเสียงขั้นเทพจากนักขุดเจ้าเหรียญทอง,” Kasidet Maleehom, WMinistry, 5 ธันวาคม 2563. <https://www.wministry.com/th/olympic-digger-crate-digging-vinyl/>.

นอกจากนี้การชุดแผ่นเสียงหรือการดิกแผ่นของคนเล่นแผ่นเสียงนั้นจะแตกต่างกันไปตามลักษณะการชุดแผ่นของแต่ละคน รวมถึงลักษณะและบรรยากาศของในร้านที่แตกต่างกันก็จะให้รูปแบบการชุดแผ่นที่แตกต่างกัน การชุดแผ่นมักพบในร้านขายแผ่นมือสองและร้านที่ขายทั้งแผ่นมือหนึ่งและมือสอง ร้านแต่ละประเภทก็จะให้บรรยากาศที่ต่างกัน อย่างร้านที่ขายเฉพาะแผ่นมือสองก็จะมีความเก่าไม่ได้ปรับปรุงให้ทันสมัยมาก เน้นขายแผ่นเสียงอย่างเดียว ร้านประเภทนี้มีแผ่นเสียงจำนวนมากซึ่งเป็นแผ่นมือสอง ยกตัวอย่างเช่น ร้าน M-tanakorn Record ร้านขายแผ่นเสียงมือสองที่มีแผ่นจำนวนมากหลากหลายประเภททั้งเพลงไทย เพลงสากล และแนวเพลงทุกแนวตั้งแต่ยุค 60 จนถึงยุค 2000 เจ้าของร้านนี้จะรับแผ่นที่ส่งจากญี่ปุ่นมาทุก ๆ วันเสาร์ในแต่ละสัปดาห์เพื่อมาคัดแยกประเภทและกำหนดราคา ทุกวันเสาร์จะมีกลุ่มลูกค้าประจำมาชุดแผ่นที่ร้านนี้ โดยมีเครื่องเล่นแผ่นเสียงให้ลูกค้าลองเปิดแผ่นฟังเองหรือจะให้เจ้าของร้านเปิดให้ฟัง ส่วนร้านขายแผ่นเสียงทั้งมือหนึ่งและมือสอง ร้านประเภทนี้มีรูปแบบที่ค่อนข้างทันสมัยและมีแผ่นเสียงมือสองที่ถูกคัดมาแล้วอย่างดีวางตามหมวดหมู่และเกาของแนวดนตรีและชื่อศิลปิน ส่วนใหญ่มีแผ่นจำนวนไม่มากเท่าร้านขายแผ่นเฉพาะมือสอง แต่ก็จะเป็นแผ่นของศิลปินที่ได้รับความนิยม การชุดแผ่นก็จะง่ายขึ้นและใช้เวลาไม่นานเพราะเขาได้แบ่งประเภทแผ่นไว้แล้ว เมื่อได้แผ่นที่ถูกใจทางร้านก็มีมุมเครื่องเล่นแผ่นเสียงให้ลูกค้าสามารถลองเปิดฟังเองหรือจะให้เจ้าของร้านเปิดให้ฟัง

ร้านแผ่นเสียงยังคงอยู่ได้ท่ามกลางกระแสวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไปโดยเฉพาะร้านแผ่นเสียงเก่าแก่ที่มีอายุมายาวนาน รวมถึงร้านแผ่นเสียงจะอยู่ไม่ได้เลยถ้าไม่มีคนรักแผ่นเสียงที่ยังเล่นและเห็นคุณค่าของมัน และเลือกที่จะมาซื้อ เลือกสรรและค้นหาชุดคีย์เลือกกันที่ร้าน แม้คำว่า สังคม จะได้ถูกขยายออกไปสู่พื้นที่ออนไลน์มากขึ้น เห็นได้ว่าผู้คนสามารถเลือกซื้อแผ่นเสียงผ่านช่องทางออนไลน์ได้ง่ายและสะดวกอย่างมาก แต่พื้นที่ทางกายภาพอย่างร้านแผ่นเสียงก็ยังคงมีความสำคัญและคนรักแผ่นเสียงก็ยังเลือกที่จะเดินทางไปยังพื้นที่เหล่านั้นอยู่ ทำให้เห็นว่าตัววัตถุแผ่นเสียงนั้นได้ยึดโยงให้คนรักแผ่นเสียงได้เดินทางมาเยือน นอกจากนี้จะได้ทำกิจกรรมในการชุดคีย์หาแผ่นเสียงแล้ว ยังได้แลกเปลี่ยนรสนิยม ความชอบ ความรู้สึกร่วมกันกับคนในพื้นที่นั้น ไม่ว่าจะเป็นเจ้าของร้านแผ่นเสียงและลูกค้าที่มาซื้อแผ่นเสียง

2. แผ่นเสียงในพื้นที่ออนไลน์

พื้นที่ออนไลน์เป็นพื้นที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งที่มีเรื่องราว สังคม และความสัมพันธ์ของผู้คนเกิดขึ้น เมื่อพูดถึงแผ่นเสียงอาจจะคิดว่าจะต้องฟังในพื้นที่ทางกายภาพเท่านั้น เช่น ในบ้านหรือในร้านแผ่นเสียง แต่จากการเก็บข้อมูลพบว่า พื้นที่ออนไลน์¹⁵ ไม่ว่าจะเป็นเฟซบุ๊กที่มีฟังก์ชันไลฟ์ (live) ก็จะมีเพจเกี่ยวกับแผ่นเสียงให้ติตใจไลฟ์ให้ชม และทวิตเตอร์ (twitter) ที่ออกฟังก์ชันสเปซ (spaces) การสนทนาด้วยเสียงและคลับเฮาส์ (clubhouse) ที่เป็นห้องสนทนาเสียงออนไลน์ที่มีคนจำนวนหนึ่งเข้ามาฟังดนตรีผ่านแผ่นเสียง ทำให้เห็นว่ารสนิยมในการเสพดนตรีผ่านแผ่นเสียงสามารถทำได้ในพื้นที่ออนไลน์และเป็นการแบ่งปันประสบการณ์ร่วมในรูปแบบหนึ่งอีกด้วย นอกจากนี้ยังพบว่า พื้นที่ออนไลน์ได้เกิดสังคมในอีกรูปแบบหนึ่งที่พวกเขาเหล่านั้นเป็นกลุ่มคนที่ชื่นชอบแผ่นเสียง

¹⁵ ผู้วิจัยได้เข้าไปสู่พื้นที่ออนไลน์เหล่านั้นทั้งจากคำแนะนำของเจ้าของแผ่นเสียงและคนเล่นแผ่นเสียง รวมถึงการลองค้นหาค้นหาพื้นที่ออนไลน์ด้วยตนเอง

2.1 ชมรมคนรักแผ่นเสียง

ช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดโควิด-19 ที่ลากยาวมาต่อเนื่องยาวนานหลายปีในไทยทำให้ในช่วงหนึ่งร้านค้าแผ่นเสียงและกิจการงานต่าง ๆ เกี่ยวกับแผ่นเสียงถูกปิดชั่วคราว บรรยากาศที่เคยคึกคักในพื้นที่ออฟไลน์ก็ถูกหยุดชะงักไว้ แต่กลับกันบรรยากาศในพื้นที่ออนไลน์กลับคึกคักมากขึ้น อย่าง “ชมรมคนรักแผ่นเสียง”¹⁶ เป็นกลุ่มในเฟซบุ๊กที่นำคนที่ชื่นชอบแผ่นเสียงมารวมตัวกัน ถูกสร้างเมื่อปี 2557 จากการสังเกตของผู้วิจัยช่วงก่อนสถานการณ์โควิดจะระบาดตอนนั้นภายในกลุ่มยังไม่ค่อยมีการพูดคุยกันมากนัก ส่วนใหญ่คนมักจะโพสต์โชว์ว่าตัวเองมีแผ่นอะไรและกำลังฟังเพลงของศิลปินคนไหน และนาน ๆ ครั้งจะมีคนมาโพสต์ให้ความรู้หรือโพสต์ขอคำแนะนำเกี่ยวกับแผ่นเสียงบ้าง ความต่อเนื่องในแต่ละวันค่อนข้างน้อย มีประมาณ 10 โพสต์ต่อวัน และมีจำนวนสมาชิกในกลุ่มทั้งหมดประมาณ 7,000 คน

ในช่วงเวลาที่เกิดการแพร่ระบาดโควิด-19 จากการสังเกตการณ์ ผู้วิจัยพบว่า ชมรมคนรักแผ่นเสียงมีบรรยากาศที่คึกคักมากขึ้น สมาชิกหน้าใหม่ ๆ เริ่มเข้ามาจำนวนมากขึ้น และไม่ใช่เพียงผู้สูงอายุเท่านั้น ยังมีคนวัยหนุ่มสาวที่เข้ามาเป็นสมาชิกในกลุ่มนี้เพิ่มขึ้นอีกด้วย เนื้อหาที่โพสต์เริ่มมีเกร็ดความรู้ มีการให้คำแนะนำมากขึ้น จำนวนสมาชิกในปัจจุบันมีอยู่ประมาณ 9,000 คน จำนวนโพสต์ต่อวันประมาณ 35 โพสต์¹⁷

ภาพที่ 4 และภาพที่ 5 กลุ่มเฟซบุ๊ก “ชมรมคนรักแผ่นเสียง”
ที่มา : ผู้วิจัย

อย่างเช่น สมาชิกในกลุ่มคนหนึ่ง หลาย ๆ คนเรียกว่า พี่วินัย มักจะโพสต์เนื้อหาเกี่ยวกับความรู้เรื่องของแผ่นเสียง เช่น การเริ่มเล่นแผ่นเสียง การทดสอบระบบเครื่องเล่นแผ่นเสียง การทำความสะอาดเครื่องเล่นแผ่นเสียง และอื่น ๆ อีกมากมายที่ชวนให้สมาชิกในกลุ่มมาพูดคุยกันผ่านการโต้ตอบในคอมเมนต์ ยกตัวอย่างเช่น โพสต์วิธีการเลือกเครื่องเล่นแผ่นเสียง โดยแต่ละโพสต์ของพี่วินัยที่ให้ความรู้เกี่ยวกับแผ่นเสียงจะ

¹⁶ ชมรมคนรักแผ่นเสียง เป็นกลุ่มชมรมในเฟซบุ๊กที่เกิดขึ้นเพื่อให้คนเล่นแผ่นเสียงได้มาพูดคุยกันบนพื้นที่ออนไลน์ โดยมีกฎหมายห้ามในการซื้อขายแลกเปลี่ยน การเข้าสู่กลุ่มนี้จะมีคำถามที่ต้องตอบก่อนกดเข้าไปและมีแอดมินคอยคัดสมาชิกเข้ากลุ่ม

¹⁷ บันทึกเมื่อ 28 ตุลาคม 2564

ติดแฮชแท็ก “#เริ่มเล่นแผ่นเสียง” ลงไปในโพสต์ด้วย เพื่อให้สมาชิกใหม่หรือสมาชิกที่สนใจสามารถติดตามเนื้อหาในส่วนนี้ได้ง่ายขึ้น ส่วนบางคนนั้นก็จะมีมาเล่าเรื่องราวของที่มาที่ไปของการเข้าสู่วงการเล่นแผ่นเสียงของเขา และยังมีโพสต์ที่สะท้อนมุมมองของคนเล่นแผ่นเสียงที่มีต่อวัสดุบันทึกเพลงอื่น ๆ

การเข้ากลุ่มเฟซบุ๊กในกลุ่มชมรมคนรักแผ่นเสียงนั้นมีทั้งวัยรุ่นและผู้ใหญ่ที่อยู่ในกลุ่มนี้ การเข้ามาเป็นสมาชิกก็จะมีรูปแบบที่ต่างกัน จากการสัมภาษณ์แอดมินชมรมคนรักแผ่นเสียงและการสังเกตการณ์พบว่า สมาชิกที่เป็นเด็กและวัยรุ่นจะไม่โพสต์และไม่คอมเมนต์ แต่นาน ๆ ครั้งจะมาโพสต์สอบถามข้อมูลและความรู้เกี่ยวกับแผ่นเสียงก็จะมีที่ ๆ สมาชิกชมรมที่รู้เรื่องเหล่านี้มาคอมเมนต์ตอบกลับไป ในส่วนของผู้ใหญ่ที่อยู่ในวัยทำงานจนถึงวัยเกษียณมักจะเข้ามาเป็นสมาชิกกลุ่มเพื่อหาพื้นที่ในการแสดงแผ่นเสียงที่พวกเขาให้สมาชิกคนอื่น ๆ ได้ชมกันและมีการโต้ตอบกันผ่านคอมเมนต์ โพสต์ส่วนใหญ่ในกลุ่มก็จะเป็นโพสต์ที่มาจากสมาชิกวัยนี้ แอดมินกลุ่มนี้บอกว่า “สมาชิกมีตั้งแต่อายุ 18-70 ขึ้นไป รุ่นเก่า ๆ ที่เล่นก็มีมาก่อนที่จะมีเฟซบุ๊ก พอมีเฟซบุ๊กก็มีเวทีให้เขาพูดคุยหรือนำแผ่นเสียงที่เขาเก็บไว้สะสมไว้มาให้น้อง ๆ ได้ดู กลุ่มวัยรุ่นก็แอตเข้ามาในกลุ่มก็พอมิบ้างแต่ไม่ค่อยแสดงตัว ส่วนใหญ่เป็นแฟนคลับของนักร้องท่านั้น ๆ แฟนคลับก็ไม่จำเป็นต้องฟังแผ่นเสียงแต่เขาสะสมของที่ระลึกของวงดนตรีที่เขาชอบ เขาจะแอตมาแต่ไม่ได้โพสต์อะไร เขาเอาไว้ดูว่ามันมีแผ่นเสียงอะไรบ้างที่เขาควรสะสม”¹⁸

ชมรมคนรักแผ่นเสียงที่เป็นชุมชนออนไลน์ของคนเล่นแผ่นเสียงมีบทสนทนาและความสัมพันธ์ของผู้คนเกิดขึ้น การพูดคุยเกี่ยวกับแผ่นเสียงจึงไม่ได้อยู่แค่เฉพาะพื้นที่กายภาพ แต่ในพื้นที่ออนไลน์ก็สามารถทำได้เช่นกัน ในส่วนบรรยากาศร่วมกันในพื้นที่หนึ่งกับปฏิบัติการอื่น ๆ เช่น การดิกแผ่นเสียงก็ยังไม่สามารถทำได้ในพื้นที่ออนไลน์ ชุมชนออนไลน์จึงเป็นพื้นที่ที่เป็นส่วนเติมเต็มให้คนเล่นแผ่นเสียงได้เชื่อมต่อกันได้มากขึ้นและยังมีส่วนให้แผ่นเสียงดำรงอยู่ได้ในปัจจุบัน

2.2 ชุมชนออนไลน์เพจเฟซบุ๊กเกี่ยวกับแผ่นเสียง

เพจเฟซบุ๊กเกี่ยวกับแผ่นเสียงเกิดขึ้นมาหลายเพจในไทย ทำให้พบว่าแผ่นเสียงถูกพูดถึงมากขึ้น และกลุ่มคนที่ชื่นชอบก็มีขนาดใหญ่ขึ้น จากการสังเกตการณ์ของผู้วิจัยได้พบเพจหลัก ๆ อยู่ 3 เพจ ได้แก่ Vinylfromhome, Olympic Digger และ City Boy¹⁹ แต่ละเพจก็จะเป็นพื้นที่แผ่นเสียงบนโลกออนไลน์ที่แตกต่างกัน

“Vinylfromhome” เป็นเพจที่สร้างขึ้นเพื่อไลฟ์เล่นแผ่นเสียงโดยคนในวงการเพลงที่มีชื่อเสียง เช่น ยุทธนา บุญอ้อม โดม ปรกรณ์ ลัม และอั้งค์ วรินทร์ เป็นต้น การไลฟ์นี้จัดทำขึ้นเพื่อให้ผู้ที่เข้าชมมาร่วมสนุกกับการฟังเพลงและร่วมบริจาคเงินเข้าสภาการศึกษาไทยเพื่อช่วยเหลือผู้คนที่ตกทุกข์ได้ในช่วงสถานการณ์โควิด-19 หลังจากสถานการณ์นี้ค่อย ๆ คลี่คลาย การไลฟ์เปิดแผ่นเสียงก็มีจำนวนลดลง และในช่วงหลังเนื้อหาในเพจจะเน้นไปที่การให้ความรู้และข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับแผ่นเสียง การไลฟ์ยังแสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมการและความสัมพันธ์ของคนที่เกิดขึ้นระหว่างดีเจและผู้ชม ยกตัวอย่างเช่น ไลฟ์ของเบล สุพล นักร้องคนไทยที่ชื่นชอบแผ่นเสียงและมีแผ่นเสียงสะสมค่อนข้างมาก ขณะดูระหว่างที่เขากำลังเปิดเพลงจากแผ่นเสียงผ่านไลฟ์เฟซบุ๊กนั้นก็มีบางช่วงที่ผู้ชมไม่สามารถได้ยินเสียงเพลงได้เนื่องจากติดลิขสิทธิ์เพลง ทำให้เห็นถึงการเข้า

¹⁸ แอดมินชมรมคนรักแผ่นเสียง, “พื้นที่ทางวัฒนธรรมของแผ่นเสียง,” สัมภาษณ์โดย มุขิดา เองนางรอง, 14 มิถุนายน 2565.

¹⁹ Vinylfromhome, Olympic Digger และ City Boy เป็นเพจเฟซบุ๊กพื้นที่สาธารณะที่ให้นคนที่สนใจแผ่นเสียงสามารถติดตามและเข้าไปชมเพจได้ทันที

ถึงเพลงผ่านช่องทางออนไลน์ที่ยังมีส่วนติดขัดอยู่ แต่ก็มีเทคนิคที่เลี่ยงติดลิขสิทธิ์อย่างการพูดระหว่างเพลง เล่นเขาก็จะบอกกับผู้ชมว่า “ช่วย ๆ เดือนผมให้พูดทับเพลงด้วยนะ เดี่ยวปลิว” บางครั้งก็มีผู้ชมมาเตือนว่า “ดีเจ อย่าลืมพูดทับเพลง”

อีกทั้งยังได้เห็นท่วงท่าของพีเบลในการเปิดแผ่นเสียงและหยิบจับแผ่นเสียงลงเครื่องเล่น ผู้ชมก็จะมาพิมพ์ในไลฟ์ว่า “ชอบตรงดีเจโยก” “ชอบ ๆ ร้องคลอไปด้วย” และการปิดแผ่นเสียงผ่านการบ่น ๆ ของดีเจว่า “แผ่นเพียบเลย”

พื้นที่ออนไลน์ทดแทนพื้นที่กายภาพจากคอมเมนต์ในไลฟ์ของผู้ชม “ชอบจังเหมือนได้นั่งฟังเพลง กับเบล สุกพล” “เหมือนนั่งอยู่ในคลับ”

ภาพที่ 6 เบล สุกพล ศิลปินไทยไลฟ์เปิดแผ่นเสียงในเพจเฟซบุ๊ก Vinylfromhome
ที่มา : ผู้วิจัย

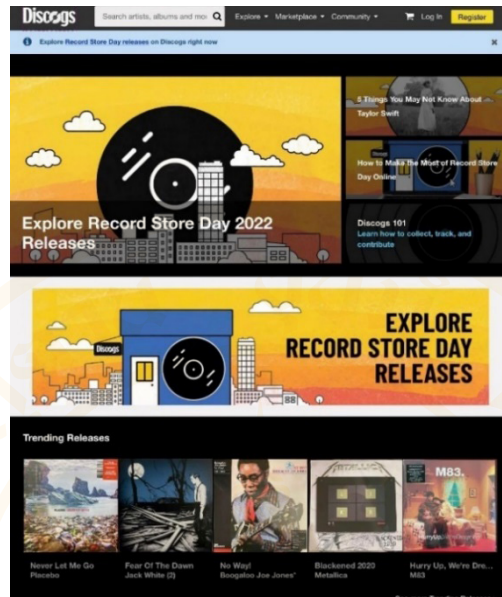
จากการไลฟ์ของดีเจผ่านเพจเฟซบุ๊กทำให้เห็นถึงปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นระหว่างผู้ชมและดีเจผ่านตัวกลางในการพูดถึงอย่างแผ่นเสียง นอกจากนี้ยังทำให้เห็นว่าพื้นที่ออนไลน์สามารถเป็นส่วนเติมเต็มและทดแทนพื้นที่ทางกายภาพของคนฟังเพลงได้อีกด้วย

เพจ “Olympic Digger” และ “City Boy” เป็นเพจให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับแผ่นเสียงและงานกิจกรรมที่จะเกิดขึ้นทั้งในประเทศและต่างประเทศ อย่างเช่น งาน Record Store Day Bangkok (RSD) งานสำหรับคนรักแผ่นเสียงที่ฉลองพร้อมกันทั่วโลกทุกวันเสาร์ของสัปดาห์ที่ 3 ในเดือนเมษายน แต่ Olympic Digger มีงานของพวกเขาเองที่จัดทั้งในไทยและต่างประเทศ เช่น สิงคโปร์ ฮองกง เป็นต้น โดยจะเป็นงานกิจกรรมประเภทให้คนเล่นแผ่นเสียงมาพบปะสังสรรค์และแลกเปลี่ยนแผ่นกัน

2.3 ตลาดแผ่นเสียงในพื้นที่ออนไลน์

ในปัจจุบันตลาดแผ่นเสียงในพื้นที่ออนไลน์ได้รับความนิยมและมีความคึกคักอย่างมาก เพราะผู้บริโภคสามารถเลือกซื้อได้ง่ายและสะดวกสบาย เว็บไซต์ซื้อขายแผ่นเสียงทั่วโลก ได้แก่ Amazon, ebay รวมถึง Discogs หนึ่งในแพลตฟอร์มขายแผ่นเสียงที่ใหญ่ที่สุดในโลกที่เหล่าคนเล่นแผ่นเสียงมักจะเข้าไปตรวจสอบราคาตลาด นอกจากจะมีแผ่นแทบทุกแผ่นบนโลกแล้ว ยังมีรายละเอียดของทุก ๆ แผ่น ซึ่งก็เป็น

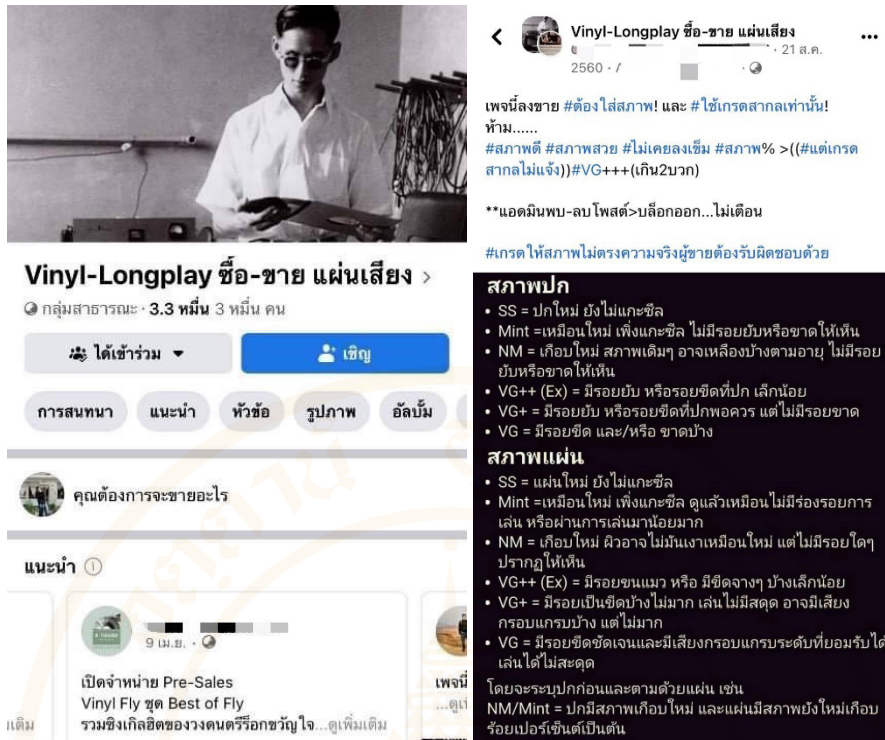
อีกช่องทางหนึ่งที่ช่วยให้ผู้ตามล่าหาแผ่นเสียงได้ง่ายขึ้นและแผ่นนั้นไม่มีวางจำหน่ายในไทย โดยจะมีจำหน่ายทั้งแผ่นใหม่และแผ่นเก่าก็จะมีสินค้าตามสภาพหลายระดับให้เราได้เลือกซื้อ

ภาพที่ 7 เว็บไซต์ Discogs ตลาดแผ่นเสียงที่สำคัญบนโลกออนไลน์
ที่มา : ผู้วิจัย

ส่วนคนไทยมักเข้าไปซื้อขายกันในกลุ่ม “Vinyl-Longplay ซื้อ-ขาย แผ่นเสียง” ในเฟซบุ๊กมีสมาชิกประมาณ 30,000 คน²⁰ กลุ่มนี้มีความคึกคักเพราะจะมีผู้คนมาซื้อขายกันอย่างต่อเนื่อง ส่วนใหญ่จะเป็นแผ่นมือสองที่เอามาขายอหฺราคาขึ้นและแผ่นมือสองที่เอามาขายราคาถูก การขายแผ่นเสียงราคาเท่าไรนั้นขึ้นอยู่กับว่าเป็นแผ่นหายากหรือไม่และสภาพของแผ่นเป็นอย่างไร การโพสต์ส่วนใหญ่เป็นการลงรูปแผ่นเสียงและแจ้งรายละเอียดเกี่ยวกับแผ่นและราคา รวมถึงยังมีบทสนทนาในการต่อรองราคาอีกด้วย

²⁰ บันทึกเมื่อ 1 พฤษภาคม 2565

Vinyl-Longplay ชื่อ-ชาย แผ่นเสียง

กลุ่มสาธารณะ · 3.3 หมื่น 3 หมื่น คน

ได้เข้าร่วม เชิญ

การสนทนา แนะนำ หัวข้อ รูปภาพ อัลบั้ม

คุณต้องการจะขายอะไร

แนะนำ

เปิดจำหน่าย Pre-Sales Vinyl Fly ชุด Best of Fly รวมซิงเกิ้ลฮิตของวงดนตรีอภินิหาร...ดูเพิ่มเติม

สถานะ

SS = ปกใหม่ ยังไม่แกะซีล
NM = เหมือนใหม่ เพิ่งแกะซีล ไม่มีรอยยับหรือขาดให้เห็น
VG++ (EX) = มีรอยยับ หรือรอยขีดที่ปก เล็กน้อย
VG+ = มีรอยยับ หรือรอยขีดที่ปกพอควร แต่ไม่มีรอยขาด
VG = มีรอยขีด และ/หรือ ขาดบ้าง

สภาพแผ่น

SS = แผ่นใหม่ ยังไม่แกะซีล
NM = เหมือนใหม่ เพิ่งแกะซีล ดูแล้วเหมือนไม่มีร่องรอยการเล่น หรือผ่านการเล่นมาไม่มาก
NM = เกือบใหม่ ผิวอาจไม่มันเงาเหมือนใหม่ แต่ไม่มีรอยใดๆ ปรากฏให้เห็น
VG++ (EX) = มีรอยขนแมว หรือ มีขีดจางๆ บ้างเล็กน้อย
VG+ = มีรอยเป็นขีดบ้าง ไม่มาก เล่นไม่สุด อาจมีเสียงกรอบแกรบบ้าง แต่ไม่มาก
VG = มีรอยขีดชัดเจนและมีเสียงกรอบแกรบระดับที่บอมรับได้ เล่นได้ไม่สะดวก

โดยจะระบุปกก่อนและตามด้วยแผ่น เช่น NM/Mint = ปกมีสภาพเกือบใหม่ และแผ่นมีสภาพยังใหม่เกือบร้อยเปอร์เซ็นต์เป็นต้น

ภาพที่ 8 และภาพที่ 9 กลุ่มเฟซบุ๊ก “Vinyl-Longplay ชื่อ-ชาย แผ่นเสียง”
ที่มา : ผู้วิจัย

พื้นที่ออนไลน์อย่างเฟซบุ๊กได้สร้างชุมชนออนไลน์ให้คนที่ชื่นชอบบางสิ่งเหมือนกันให้มาอยู่ร่วมกันอย่างกลุ่มชมรมคนรักแผ่นเสียง แม้ว่าเขาจะเล่นแผ่นเสียงหรือฟังแผ่นเสียงต่างสถานที่กัน แต่ก็สามารถมารวมกลุ่มกันและพูดคุยเรื่องแผ่นเสียงได้ แผ่นเสียงได้ผูกติดกับพื้นที่กายภาพ ไม่ว่าจะเป็นการเล่นของมันที่ต้องนั่งฟังอยู่ขณะเวลานั้น การเลือกหาต้องไปซื้อที่ร้านแผ่นเสียงแม้ว่าจะซื้อออนไลน์ได้ก็ตาม แต่ผู้คนที่เลือกที่จะซื้ดคุย หยิบจับหาแผ่นเสียงด้วยตัวเองมากกว่า ในอดีตผู้คนอาจมองว่ามันเป็นเรื่องยากที่จะให้คนที่ชอบแผ่นเสียงมารวมตัวกัน แต่ปัจจุบันนี้ง่ายขึ้นเพราะพื้นที่ออนไลน์ได้แพร่กระจายและเข้าถึงได้อย่างรวดเร็ว พื้นที่ชมรมคนเล่นแผ่นเสียงนี้แสดงให้เห็นว่าแผ่นเสียงกลับมามีชีวิตชีวามากขึ้น เพราะผู้คนสามารถตอบโต้และแลกเปลี่ยนความชอบร่วมกันได้ในพื้นที่ออนไลน์นี้ที่เข้าถึงง่าย และการรวมกลุ่มการฟังแผ่นเสียงไม่จำเป็นต้องผูกติดกับพื้นที่กายภาพเท่านั้น แม้ว่าอรรถรสในการฟังเพลงและการเผชิญหน้ากันจะน้อยลงก็ตาม การปรับตัวของคนทีเล่นแผ่นเสียงสู่พื้นที่ออนไลน์ก็ทำให้แผ่นเสียงกลับมามีตัวตนอีกครั้ง อีกทั้งการมีเพจเฟซบุ๊กเกี่ยวกับแผ่นเสียงเกิดขึ้นเพื่อบอกต่อเรื่องราว ข้อมูล และข่าวสารของแผ่นเสียง รวมถึงกิจกรรมเกี่ยวกับแผ่นเสียงนั้นก็มีส่วนช่วยให้ผู้คนสนใจแผ่นเสียงกันมากขึ้น มีกิจกรรมที่ทำให้ผู้ที่รักเล่นแผ่นเสียงหรือผู้เริ่มเล่นแผ่นเสียงได้เข้ามาทดลองเล่นและพูดคุยแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาพบว่า พื้นที่แผ่นเสียงในพื้นที่กายภาพและพื้นที่ออนไลน์มีความแตกต่างกัน ในพื้นที่กายภาพ (onsite) อย่างร้านแผ่นเสียง ให้ประสบการณ์เชิงผัสสะที่หลากหลาย ทั้งประสบการณ์แบบปัจเจก และประสบการณ์ร่วมกับผู้อื่น จากการสังเกตการณ์ของผู้วิจัย พบว่า ผู้คนที่เข้าไปร้านแผ่นเสียงนี้มักมีการพูดคุยและมีปฏิสัมพันธ์กับเจ้าของร้านแผ่นเสียงซึ่งพวกเขามักสนทนากับแผ่นเสียง เพลง ศิลปิน เทคนิคการเล่น และเรื่องราวในชีวิตประจำวัน ประสบการณ์เชิงผัสสะในการเล่นแผ่นเสียงในพื้นที่นี้จะให้ผัสสะทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ การได้ยิน การได้กลิ่น การได้เห็น และการสัมผัส โดยการได้ยินจะเป็นการที่เจ้าของร้านแผ่นเสียงได้เปิดแผ่นในร้านอยู่แล้วหรือลูกค้าหรือคนเล่นแผ่นเสียงอยากลองฟังแผ่นนี้เลยเอามาเปิดฟังในร้าน มีทั้งหยิบมาเปิดฟังเองและเจ้าของร้านเปิดให้ ดังนั้นเสียงเพลงที่ออกมาจากแผ่นเสียงทำให้ผู้คนที่อยู่ในพื้นที่นั้น ๆ ได้ยินร่วมกัน ในบางครั้งก็เกิดบทสนทนาขึ้น อย่างเช่น ผู้วิจัยได้ลองฟังแผ่นเสียงของศิลปิน Michael Franks ในร้าน Recordoffee ซึ่งในร้านมีทั้งแผ่นที่ผลิตจากญี่ปุ่นและแผ่นที่ผลิตจากอเมริกา เจ้าของร้านก็บอกว่าทั้งสองแผ่นนั้นให้เสียงที่ต่างกันและได้ลองฟังทั้งสองแผ่นร่วมกัน นอกจากนี้ยังมี Label และปกไวนิลที่แตกต่างกันอีกด้วย ผัสสะในการเล่นของผู้วิจัยกับเจ้าของร้านก็แตกต่างกัน เพราะเสียงที่เจ้าของร้านบอกว่ามันมี แต่ผู้วิจัยกลับไม่ได้ยินเสียงนั้น และในบางครั้งก็แยกไม่ออกว่าเสียงทั้งสองแผ่นต่างกันอย่างไร ดังนั้นแล้วทำให้เห็นว่าผัสสะในการเล่นเสียงดนตรีของแต่ละคนก็มีความแตกต่างกันแม้ว่าอยู่ในพื้นที่เดียวกัน และฟังเพลงเดียวกันก็ตาม แต่การมีผัสสะร่วมในการเล่นเสียงดนตรีและความรู้สึกเพลิดเพลินในการเล่นแผ่นเสียงในช่วงขณะนั้นก็สามารถมีร่วมกันได้

การมองเห็นก็สามารถแลกเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมได้เช่นกัน การได้เห็นกระบวนการทำงานของแผ่นเสียงก็เป็นอีกหนึ่งสุนทรีย์ การได้เห็นแผ่นเสียงที่หมุนอยู่บนเครื่องเล่นแผ่นเสียงแล้วมีหัวเข็มที่ขูดร่องแผ่นเสียงอยู่ รวมถึงหน้าปกและหลังปกแผ่นเสียงที่บอกรายละเอียดและเรื่องราวของแผ่นนั้นผ่านรูปภาพและตัวอักษร สิ่งเหล่านี้ก็สามารถนำพาให้ผู้คนมาสนทนากันได้ เช่น แผ่นของ Polycat ผลิตชุดแรกเป็นหน้าปกสีชมพูและเป็นแผ่นเสียงสีชมพู ส่วนแผ่นที่ผลิตชุดที่สองเป็นหน้าปกสีฟ้าและเป็นแผ่นสีฟ้า การพูดคุยก็เป็นในเรื่องของภาพหน้าปก ตัวสีของแผ่นเสียง ที่มีส่วนทำให้ราคาต่างกัน และการผลิตในชุดแรกมีราคาที่สูงกว่าชุดที่สองค่อนข้างมาก

ในส่วนของการได้กลิ่นและการได้สัมผัสนั้นยังสามารถเห็นบทสนทนาที่แสดงให้เห็นถึงประสบการณ์ร่วมกัน การได้กลิ่นของแผ่นเสียงมีความเป็นปัจเจกค่อนข้างมาก หลาย ๆ คนมักชื่นชอบการดมกลิ่นแผ่นเสียงใหม่และแผ่นเสียงเก่า การได้สัมผัสผ่านการหยิบจับแผ่นเสียงก็เป็นผัสสะที่เฉพาะปัจเจกของบุคคลนั้น ๆ ที่ต้องปฏิบัติผ่านร่างกายของพวกเขาเอง อย่างเช่น การขูดแผ่น (dig) จะเป็นผัสสะการสัมผัสที่ต้องใช้มือในการค้นหาแผ่นเสียง ซึ่งเป็นหนึ่งปฏิบัติการหรือกิจกรรมของคนเล่นแผ่นเสียง ดังนั้นแล้วการขูดแผ่นจึงได้อาศัยความเยิบและความมุ่งมั่นตั้งใจในการค้นหาในพื้นที่โลกส่วนตัวของพวกเขา แต่ในบางครั้งก็สามารถแลกเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมกันได้โดยตรงและทันที

ร้านแผ่นเสียงจึงเป็นพื้นที่กายภาพที่ผู้คนเล่นแผ่นเสียงได้สร้างสุนทรีย์ทางผัสสะเฉพาะที่โดยต้องอยู่ในพื้นที่ร้านแผ่นเสียงเท่านั้นจึงจะได้บรรยากาศที่ไม่สามารถหาได้ในพื้นที่อื่น รวมถึงร้านแผ่นเสียงยังทำให้ผู้คนได้สร้างสุนทรีย์ทางผัสสะเฉพาะตัวและสามารถแบ่งปันร่วมกับผู้อื่นที่อยู่ในพื้นที่นั้นได้อีกด้วย

พื้นที่ออนไลน์ (online) ได้ให้ประสบการณ์เชิงผัสสะที่จำกัดทั้งประสบการณ์แบบปัจเจกและประสบการณ์ร่วมกับผู้อื่น เพราะผู้คนที่ไม่สามารถเผชิญหน้ากันโดยตรง ทำได้เพียงการสื่อสารผ่านช่องทางออนไลน์ ประสบการณ์เชิงผัสสะที่ได้มักจะเป็นประสบการณ์ในรูปแบบผัสสะด้านการได้ยินและการได้เห็น ที่มีขีดจำกัด ยกตัวอย่างเช่น การไลฟ์ในเพจเฟซบุ๊ก Vinylfromhome มีดีเจที่เป็นศิลปินดาราเปิดแผ่นให้ผู้ชมทางบ้านได้ชมพร้อม ๆ กัน ซึ่งการรับชมนั้น ผู้ชมจะได้ยินเสียงจากไลฟ์และได้เห็นแผ่นเสียงรวมถึงท่วงท่าการเล่นแผ่นของดีเจพร้อม ๆ กัน ทำให้ผู้ชมที่อยู่หลากหลายพื้นที่และต่างพื้นที่สามารถได้รับผัสสะการได้ยินและการได้เห็นพร้อมกัน แต่ก็มีข้อจำกัดตรงที่การเล่นแผ่นเสียงผ่านสื่อออนไลน์ก็จะไม่สามารถได้ยินเสียงที่มาจากแผ่นเสียงจริง ๆ โดยตรง รวมทั้งการได้เห็นแผ่นเสียงก็ไม่สามารถมองเห็นได้โดยตรงจากของจริง ทำให้เห็นว่าแม้ว่าสื่อออนไลน์อย่างไลฟ์เฟซบุ๊กได้ช่วยให้ผู้คนจากต่างพื้นที่ได้มีประสบการณ์ร่วมพร้อมกัน แต่ประสบการณ์เหล่านั้นก็จะผ่านชั้นอีกชั้นอย่างสื่อออนไลน์อีกที

นอกจากนี้ ในกลุ่มเฟซบุ๊ก ชมรมคนรักแผ่นเสียง จากการสังเกตการณ์ของผู้วิจัย พบว่า สมาชิกในกลุ่มนี้มักโพสต์แผ่นเสียงที่ตัวเองมี ทั้งแบบถ่ายภาพและวิดีโอให้สมาชิกคนอื่น ๆ ได้เห็นและได้เข้ามาพูดคุยโต้ตอบกันผ่านช่องคอมเมนต์ เป็นการแบ่งปันประสบการณ์แต่อาจจะไม่ได้ทันทีและพร้อมกัน นอกจากนี้ในกลุ่มเฟซบุ๊กกลุ่มนี้ยังเป็นพื้นที่ที่สร้างความสัมพันธ์เฉพาะของมันเป็นเองผ่านรสนิยมและความชอบแผ่นเสียงเหมือนกัน ซึ่งสามารถสร้างเครือข่ายได้กว้างขวางมากในพื้นที่ที่มีสมาชิกมากกว่า 9,000 คนบนพื้นที่ออนไลน์ ซึ่งเป็นการเปิดพื้นที่ได้กว้างและขยายออกไปได้ไกลมากกว่าในพื้นที่กายภาพ

พื้นที่แผ่นเสียงเป็นพื้นที่ทางสังคม (social space) ลักษณะหนึ่ง เพราะแผ่นเสียงทำให้เกิดการติดต่อและการสื่อสารระหว่างผู้คน โดยแผ่นเสียงได้นำผู้คนให้มีการติดต่อกันโดยตรงและปฏิสัมพันธ์แบบตัวต่อตัวของผู้คนที่มีความชอบเหมือนกัน แผ่นเสียงเป็นสารทางวัฒนธรรม (cultural message)²¹ แต่ในบทความชิ้นนี้ของผู้วิจัยได้ชี้ให้เห็นเพิ่มเติมว่า พื้นที่ทางวัฒนธรรมของแผ่นเสียงนอกจากสร้างพื้นที่กายภาพที่ทำให้ผู้คนมาปฏิสัมพันธ์ได้โดยตรงแล้ว พื้นที่ออนไลน์ก็เป็นอีกพื้นที่หนึ่งที่ขยายขอบเขตของผู้คนที่มรสนิยมเดียวกันและความชอบเหมือนกันมาปฏิสัมพันธ์กันได้ผ่านช่องทางของสื่อออนไลน์ โดยมีวัตถุแผ่นเสียงเป็นตัวร้อยเรียงให้เกิดสังคมที่มีความเฉพาะเกิดขึ้นในอีกพื้นที่หนึ่ง

สรุป

พื้นที่กายภาพอย่างร้านแผ่นเสียงเป็นพื้นที่สำคัญของคนเล่นแผ่นเสียง นอกจากพวกเขาจะได้พูดคุยแลกเปลี่ยน และรู้จักกันแล้ว ยังเป็นพื้นที่ที่สร้างสุนทรีย์ทางผัสสะที่หลากหลายในพื้นที่เฉพาะ อีกทั้งยังมีกิจกรรมและปฏิบัติการอย่างการขุดคุ้ย (dig) หาแผ่นเสียงของคนเล่นแผ่นเสียงมักใช้เวลากับตัวเองและผู้อื่น ร้านแผ่นเสียงในต่างประเทศมีความคึกคักและมีอยู่จำนวนมากเพราะด้วยบริบทของวัฒนธรรมและเศรษฐกิจที่พื้นที่เหล่านั้นมีโรงงานผลิตแผ่นเสียงขนาดใหญ่ และคนในพื้นที่เหล่านั้นก็ให้ความสำคัญและความสนใจต่อวัสดุบันทึกเสียงที่จับต้องได้ ทำให้ร้านแผ่นเสียงในต่างประเทศมีความหลากหลายและมีจำนวนมาก อีกทั้งนักท่องเที่ยวต่างชาติมักเดินทางเพื่อไปขุดคุ้ยหาแผ่นเสียงตามประเทศที่มีโรงงานผลิตแผ่นเสียง เช่น อเมริกา ญี่ปุ่น และเยอรมนี เป็นต้น

²¹ Dominik Bartmanski, and Ian Woodward, *Vinyl: The Analogue Record in the Digital Age* (Bloomsbury Academic, 2015)

ในปัจจุบันร้านแผ่นเสียงในไทยมีจำนวนเพิ่มขึ้นแสดงให้เห็นถึงผู้คนหันมาเลือกเสพวัสดุบันทึกเสียงที่จับต้องได้มากขึ้น คนรุ่นใหม่หลายคนก็หันมาเลือกใช้แผ่นเสียงในการฟังเพลงซึ่งเป็นสื่อทางเลือกหนึ่งของพวกเขาทำให้ร้านขายแผ่นเสียงใหม่ ๆ เกิดขึ้น อีกทั้งยังทำให้เห็นว่าร้านแผ่นเสียงในไทยมีการผสมผสานคล้ายกับร้านแผ่นเสียงในต่างประเทศ เช่น ร้านแผ่นเสียงที่มีร้านกาแฟและบาร์ นอกจากนี้ร้านแผ่นเสียงก็ยังคงตั้งอยู่ในพื้นที่ในเมืองใหญ่และเมืองท่องเที่ยวอย่างกรุงเทพมหานคร ภูเก็ต และเชียงใหม่ นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติหลายคนมักจะเดินทางมาเพื่อเลือกหาแผ่นเสียงในไทยและจะเลือกหาแผ่นประเภทเพลงหมอลำและลูกทุ่ง พวกเขามองว่าเป็นแนวเพลงที่มีความแปลกใหม่และมีจังหวะสนุกสนานที่พวกเขาไม่คุ้นเคย ทำให้เห็นว่าร้านแผ่นเสียงยังเป็นพื้นที่ที่แสดงออกทางศิลปะศิลปวัฒนธรรมของคนท้องถิ่นอีกด้วย

พื้นที่ทางวัฒนธรรมของแผ่นเสียงได้ขยายขอบเขตไปสู่พื้นที่ออนไลน์มากขึ้น ได้เกิดชุมชนออนไลน์อย่างชมรมคนรักแผ่นเสียงในเฟซบุ๊กที่ทำให้เห็นถึงความสัมพันธ์ทางสังคมของคนชอบแผ่นเสียงในรูปแบบหนึ่งที่มีความสนุกสนานแต่แฝงไปด้วยความช่วยเหลือ เอื้อเฟื้อ และแบ่งปันความรู้ข้อมูลเกี่ยวกับแผ่นเสียง และการแลกเปลี่ยนความคิดและรสนิยมร่วมกัน รวมถึงการเกิดขึ้นของเพจเฟซบุ๊กต่าง ๆ เกี่ยวกับแผ่นเสียงก็ช่วยให้คนเล่นแผ่นเสียงและผู้สนใจได้รับรู้เรื่องราว ข่าวสาร และข้อมูลเกี่ยวกับแผ่นเสียงในการเปิดแผ่นเสียงผ่านการไลฟ์ในเฟซบุ๊กก็ทำให้เห็นถึงความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นของคนฟังเพลงในช่วงเวลานั้นและรูปแบบการฟังเพลงผ่านแผ่นเสียงที่สามารถกระจายไปยังคนที่อยู่ต่างที่ที่สามารถมาฟังร่วมกันได้

ทำให้เห็นว่า พื้นที่ทางวัฒนธรรมของแผ่นเสียงในปัจจุบันไม่ได้ผูกติดกับพื้นที่ออฟไลน์หรือพื้นที่กายภาพเท่านั้น แต่การเปลี่ยนแปลงทางบริบทวัฒนธรรมและเทคโนโลยีดิจิทัลได้ทำให้พื้นที่ทางวัฒนธรรมของแผ่นเสียงได้ขยายสู่พื้นที่ออนไลน์อีกด้วยซึ่งเป็นพื้นที่เปิดกว้างออกไปมากขึ้นก็มีส่วนทำให้แผ่นเสียงกลับมามีตัวตนอีกครั้งในปัจจุบัน

บรรณานุกรม

เจ้าของร้านต้นฉบับ. “พื้นที่ทางวัฒนธรรมของแผ่นเสียง.” สัมภาษณ์โดย มุขิตา เองนางรอง.

26 พฤศจิกายน 2564.

เจ้าของร้าน M-Tanakorn records. “พื้นที่ทางวัฒนธรรมของแผ่นเสียง.” สัมภาษณ์โดย

มุขิตา เองนางรอง. 20 ธันวาคม 2563.

ณัฐวุฒิ แสงชูวงษ์. “เมื่อยอดขายแผ่นเสียงพุ่งขึ้นสูงที่สุดในรอบ 12 ปี.” GQ Thailand. <https://www.gqthailand.com/culture/article/vinyl-sales>.

แอตมินชมรมคนรักแผ่นเสียง. “พื้นที่ทางวัฒนธรรมของแผ่นเสียง.” สัมภาษณ์โดย มุขิตา เองนางรอง.

14 มิถุนายน 2565.

Bartmanski, Dominik, and Ian Woodward. *Vinyl: The Analogue Record in the Digital Age*. Bloomsbury Academic, 2015.

Discogs. "The World's Most Remote Record Store, And Other Cool Stats." <https://blog.discogs.com/en/most-remote-record-store-weird-stats/>.

Hosokawa, Shuhei, and Hideaki Matsuoka. "Vinyl Record Collecting as Material Practice: The Japanese Case." in *Fanning the Flames: Fans and Consumer Culture in Contemporary Japan*. 151-167. Albany, New York: State University of New York Press, 2004.

Kasidet Maleehom. "3 เทคนิคการล่าแผ่นเสียงชั้นเทพจากนักขุดเจ้าเหรียญทอง." WMinistry. <https://www.wministry.com/th/olympic-digger-crate-digging-vinyl/>.

Kat Bein. "US Tops World in Vinyl Record Shops Overall, The Island of Palau Leads Per Capita." Billboard. <https://www.billboard.com/music/music-news/most-vinyl-record-stores-world-countries-list-8031273/>.

Lash, Jolie. "The 10 Great Record Stores In America." Spin. <https://www.spin.com/2021/06/best-record-stores-in-united-states/>.

Spice, Anton. "A guide to Berlin's best record shops." The Vinyl Factory. <https://thevinylfactory.com/features/a-definitive-guide-to-berlins-best-record-shops/>.

Spice, Anton. "Digging in Japan - a journey through the record shops of Tokyo and Osaka." The Vinyl Factory. <https://thevinylfactory.com/features/digging-in-japan-record-shops-tokyo-osaka/>.

walk3000. "TOKYO VINYL #9 ELLA RECORDS in Shibuya." YouTube video, October 1, 2019. https://www.youtube.com/watch?v=6fR3H7_F2Ok&list=PLGD1Y7zNoRktvpNJVPqGxlp2555a3mlyk&index=13.